

УДК 633.521

О. Я. Домінська,
здобувач, Львівський національний аграрний університет

ДИНАМІКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛЬОНАРСТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розглядається динаміка та сучасний стан розвитку льонарської галузі Львівської області. Виділено основні льоносіючі регіони, проаналізовано обсяги посівних площ, валових зборів та урожайність льону за останні роки. З'ясовані основні проблеми розвитку льонарської галузі Львівської області.

We consider the dynamics and the current state of the field flax industry Lviv region. The basic flax seed regions analyzed amounts of acreage, gross fees and flax crop in recent years. Elucidated the basic problems of the flax industry Lviv region.

*Ключові слова: льон, аналіз, валовий збір, урожайність, сільське господарство.
Key words: flax, analysis, croppage, crop capacity, agriculture.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Льняне волокно як продукт, що випускається підприємствами АПК, є єдиним джерелом натуральної сировини для виробництва досить широкого спектра виробів побутового та технічного призначення. У розвинених країнах захоплення синтетикою давно минуло, поступившись захопленню натуральними матеріалами. Унікальні властивості льняного волокна, насіння та олії роблять льняну продукцію конкурентоздатною та екологічно безпечною в умовах стрімкого технічного прогресу [1, с. 214]. У зв'язку з цим попит на льоносировину постійно перевищує пропозицію. У зв'язку з особливими погодно-кліматичними та геодезичними умовами Львівщина віддавна вважалася льоносіючим регіоном. Але, недостатній рівень забезпечення державною фінансовою підтримкою, нерегульований механізм ціноутворення, низька конкурентоспроможність

льонарської продукції, не чітко законодавчо визначені ринки збуту виробленої продукції, низька норма прибутку від реалізації льонарської продукції у 2005—2012 рр. призвели до розбалансування льонарської галузі. Виробництво льоноволокна сільгоспвиробниками України зменшилось майже у 25 разів, а промисловістю з первинної обробки льону — відповідно у 20 разів. Якщо частка льоноволокна, виробленого в Україні, у структурі світового виробництва до початку занепаду галузі становила 15%, то у 2012 році менше 1,0%. Отже, льонарська галузь потребує відродження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам ефективного ведення льонарства присвячені праці вітчизняних вчених, таких як: В.Г. Баранник, П.А. Голобородька, І.В. Горн, І.П. Карпець, І.М. П'явка, В.А. Мос-

Рис. 1. Частки найбільших площ посівів льону льоносіючих областей України у 2010 р., % [7]

Таблиця 1. Показники виробництва волокна льону-довгунця у Львівській обл.

Показники	Роки							2010 у % до 2000
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Розміри посівних площ, тис. га	3,1	1,7	1,1	0,5	0,5	0,3	0,2	6,5
Валовий збір, тис. т	1,1	0,8	0,2	0,1	0,1	0,1	0,03	2,7
Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	4,1	4,9	2,3	2,1	3,0	2,9	1,4	34,1

Джерело: Головне управління статистики у Львівській області [5].

каленко та інші. Однак в останні роки існує брак досліджень, особливо на регіональному рівні. Тому, питання сучасного стану та перспектив розвитку льонарської галузі Львівщини в сучасних умовах потребують поглиблених наукових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основним завданням дослідження є виявлення тенденцій в розвитку льонарства та з'ясування основних проблем критичного стану галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток льонарської галузі України зосереджений переважно в Поліссі, яке займає 20,5% території країни. Сюди належать північні райони Сумської (6 районів з 20) (9%), Чернігівської (15 з 22) (50%), Київської (7 з 24), Житомирської (16 з 22) (25%), Рівненської (10 з 15), Волинської (11 з 15), Тернопільської (2 з 18), та Львівської (5 з 22) (7%) областей, а також Хмельницької (3 з 20). Крім вищезазначених областей в Україні виробництвом льону також займаються окремі райони Хмельницької, Тернопільської, Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей [6, с. 51]. На основні льоносіючі регіони припадає близько 91% площ, зайнятих під льон (рис. 1).

Ці райони мають найбільш сприятливі умови до вирощування льону — це кліматичні умо-

ви (висока зволоженість земель, велика кількість опадів), наявність густої мережі льонозаводів, традиції зайнятості сільського населення вирощуванням льону, наявність відповідних наукових установ, які займаються вирощуванням та переробкою льону, господарства яких виробляли більше ніж 90% валового насіння льону та ін. [2, с. 34]. За 2005—2012 рр. льонарство в Україні зазнало найбільшої кризи серед інших галузей сільського господарства. Так, посівні площі льону зменшилися більш ніж на 85%, урожайність знизилася фактично в 2 рази. Валовий збір льону-довгунця за вказаний період, у цілому, знизився майже на 93% [4, с. 148].

Промислове льоновиробництво на Львівщині розпочалося ще у 50-х роках ХХ ст. Причому, вироби з льону навіть у післявоєнні часи користувалися значним попитом та загалом галузь вважалася традиційною та перспективною для розвитку регіону. Досить стабільним періодом для льонарства виявилися 1970—1990 роки. У цей час спостерігалися стабільні обсяги вирощування льоноволокна, а на початку 90-х навіть певне піднесення галузі. У табл. 1 представлено динаміку виробництва волокна льону-довгунця в Львівській області у 2005—2010 рр.

Льонарі Львівщини важливе значення приділяють урожайності культури, при цьому для її підвищення додають у ґрунт специфічні органічні та мінеральні добрива, які сприяють стимулюванню росту та збереженню якості льону впродовж вирощування. Але, з огляду на відповідні проблеми, на сьогодні не спостерігається значна урожайність льону-довгунця. Так, з 2005 по 2010 рр. значно зменшувалися обсяги збору льону в регіоні (так у 2006—2007 рр. та 2010 р. даний показник склав відповідно 2,1—2,3 та 1,4 ц з 1 га). Най-

Рис. 2. Динаміка посівних площ та врожайності льону-довгунця (волокно) в Львівській області

Таблиця 2. Посівні площі льону-довгунця у сільськогосподарських підприємствах льоносіючих районів Львівської обл., га

райони	роки						
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Всього по області	3045	1680	1061	545	522	336	172
Бродівський	258	208	99	102	13	-	-
Жидачівський	154	70	20	-	-	-	-
Жовківський	105	183	30	28	13	26	-
Золочівський	70	70	50	20	47	56	30
Кам'янка-Бузький	123	287	283	-	-	-	-
Перемишлянський	375	210	120	55	32	-	-
Пустомитівський	7	3	2	1	1	1	1
Радехівський	602	361	271	146	82	-	-
Самбірський	289	53	19	3	-	-	-
Старосамбірський	357	20	70	95	230	183	76
Яворівський	560	210	92	90	104	70	65

Джерело: Головне управління статистики у Львівській області [3].

вище значення показника врожайності льону-довгунця склало 4,9 ц/га у 2005 році. З 2005 року в галузі спостерігається спад врожайності. Дана тенденція актуальна і на сьогодні.

На рис. 2 представлено розміри посівних площ та рівень врожайності культури в Львівській обл. за останні роки.

З наведених даних можна визначити, що у 2007 році у господарствах усіх категорій області зібрано 0,1 тис.т волокна льону-довгунця, що (у 2 рази) менше від урожаю попереднього року. Урожайність волокна льону-довгунця зменшилась на 0,2 ц — з 2,3 ц до 2,1 ц. У 2009 р. виробництво волокна льону-довгунця залишилось на рівні 2008 року — 0,1 тис.т. У 2010 році виробництво волокна льону-довгунця становило 530 тонн [3].

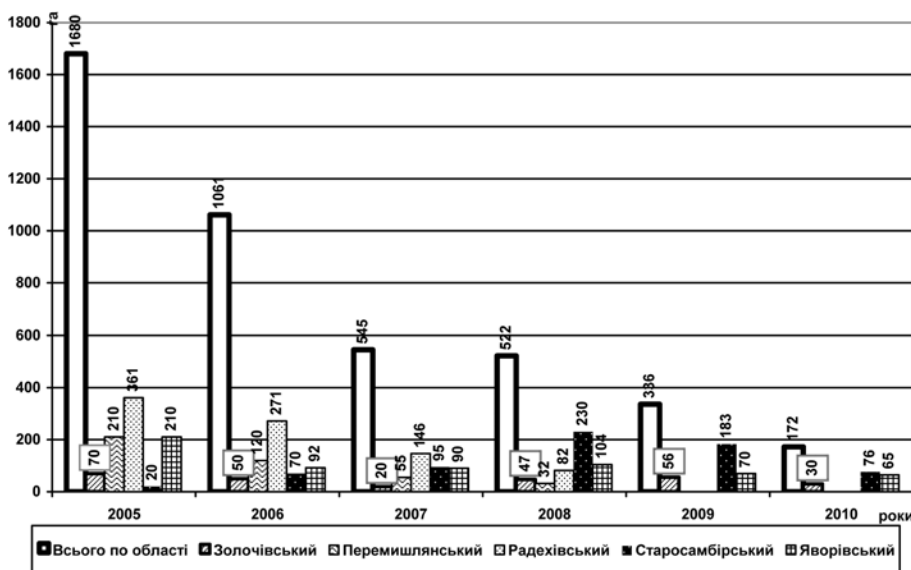

Рис. 3. Динаміка посівних площ льону-довгунця у сільськогосподарських підприємствах Львівської обл., га

Обсяги виробництва та урожайність волокна та насіння льону-довгунця в усіх господарствах Львівської обл. у 2005—2010 рр. стрімко зменшувалися. Так, динаміка урожайності волокна та насіння льону-довгунцю у 2005—2010 рр. показує зниження показників: волокна — з 4,9 га/ц у 2005 р. до 1,4 га/ц у 2010 р.; насіння — з 2 га/ц у 2005 р. до 0,9 га/ц у 2010 р.

Вирощуванням та переробкою льону-довгунця у Львівській області займаються більше 10 районів. Через збитковість льонарської галузі, в усіх районах без виключення з кожним роком посівні площі стрімко зменшуються, а в деяких у останні 2—4 роки зовсім звелися до нуля (табл. 2). З вищенаведеного випливає, що тільки чотири райони Львівської області продовжують вирощувати льон: Золочівський, Пустомитівський, Старосамбірський та Яворівський райони.

При цьому, обсяг посівних площ у Золочівському районі зменшилися з 70 га у 2005 р. до 30 га у 2010 р., у Яворівському районі з 210 га до 65 га у 2010 р. У Пустомитівському районі площі посівних площ багато років складають 1—2 га. Щодо Старосамбірського району, то тут ситуація неоднозначна. Так, у 2000 р. посівна площа була максимальна — 357 га. У 2005 р. посівна площа складала 20 га. У 2006 р. посівна площа збільшилася у 3,5 рази. У 2007 р. збільшилася ще на 25 га, а у 2008 р. вона різко збільшилася до 230 га. У 2009 р. площа посівів зменшилася на 20% та склала 183 га. На жаль, у 2010 р. площа зменшилася до 76 га. Також слід відзначити, що у Жидачівському та Кам'янка-Бузькому районах з 2007 р., у Самбірському та Миколаївському районах з 2008 р, а у Бродівському та Радехівському районах з 2009 р., у Жовківському районі у 2010 р. зупинили вирощування льону-довгунця зовсім (рис. 3).

Аналіз обсягів виробництва волокна льону-довгунця сільськогосподарськими підприємствами різних районів Львівської обл. показав, що найбільшу частку — 84,6% має Старосамбірський район, а Пустомитівський та Яворівський райони мають по 7,7% від за-

гального обсягу виробництва волокна льону-довгунця.

Щодо урожайності, то можна сказати про великі коливання у цифрах. В залежності від погодних умов, внесенні добрив та технології посіву та збирання льон-довгунця у сільськогосподарських підприємствах Львівської обл. у 2005—2010 рр. мав різні значення: волокна — з 4,9 га/ц у 2005 р. до 1,4 га/ц у 2010 р.; насіння — з 2 га/ц у 2005 р. до 0,9 га/ц у 2010 р.

Слід зазначити, що залежність між зменшенням посівних площ і рівнем урожайності в сьогоднішніх умовах набуває ще більш актуального значення, оскільки господарства не мають ані достатньої технічної бази для обробки на якісному рівні значних площ, ані коштів для закупівлі матеріально-технічних ресурсів, що дозволили б отримати високий урожай льону. Динаміка показників урожайності льону не має чіткої картини її зміни, оскільки вона суттєво залежить від природно-кліматичних умов. Саме тому в один і той же рік показники урожайності суттєво відрізняються в деяких районах. Так, найбільша урожайність 9,3 ц/га спостерігалася у 2005 році у Кам'янка-Бузькому районі, 7,9 ц/га у Золочівському районі, а у 2007—2008 рр. у цьому районі урожайність була 6,2—6,3 ц/га. Взагалі середня урожайність, мабуть, через фінансову кризу також по Львівській області невелика. А у 2010 році вона склала усього 1,4 ц/га. Повені, засухи та інші негативні чинники в окремих регіонах України також суттєво знижують урожайність льону.

ВИСНОВКИ

Грунтуючись на одержаних результатах проведеного дослідження, що характеризують сучасний стан льонарської галузі Львівської обл., можна стверджувати, що виробництво продукції з льону було зосереджено на Поліссі, у передгірських та гірських районах Карпат. Ці райони мають найбільш сприятливі умови до вирощування льону — це кліматичні умови (висока зволоженість земель, велика кількість опадів), наявність густої мережі льонозаводів, традиції зайнятості сільського населення вирощуванням льону, наявність відповідних наукових установ, які займаються вирощуванням та переробкою льону, господарства яких виробляли більше ніж 90% валового насіння льону та ін.

На теренах Львівської області льон-довгунець вирощується переважно у Старосамбірському (84,6%), Пустомитівському (7,7%) та Яворівському (7,7%) районах. Проведений аналіз динаміки найважливіших показників стану льо-

нарства у Львівській обл. за останні 15 років свідчить про значне скорочення площі посівів цієї культури. Сьогодні льонарство Львівщини переживає занепад, який характеризується, в першу чергу, через брак інфраструктури, погану кон'юнктуру ринку, відсутністю інституціональне забезпечення, недостатністю державної підтримки, спадом обсягів виробництва, втратою позицій на вітчизняному ринку льоноволокна, застарілістю матеріально-технічної бази, повною відсутністю зв'язків між науковими установами та товаровиробниками, а також між іншими суб'єктами господарювання галузі. Аналіз динаміки посівних площ та урожайності дають змогу стверджувати про одне із домінуючих положень Львівської області серед інших областей України у виробництві льонопродукції. Попри невисоку рентабельність льонарства в останні роки, Львівська область намагається не втратити своє провідне місце в льонарстві.

Література:

1. Гаврилюк М.М., Саламатенко В.Н., Чехов А.В., Федорчук М.І. Олійні культури в Україні: навч. посіб. / За ред. Саламатенко В.Н. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Основа, 2008. — 420 с.
 2. Кругла Н.А. Історія розвитку льонарства в Україні: навч. посіб. / Н.А. Кругла, В.А. Вергунов. — Херсон: Адамс, 2002, — 168 с.
 3. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2010 році: стат. бюлетень / [уклад. Л.Р. Шалай]. — Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2011. — 30 с.
 4. Слесар Т.М. Механізми регулювання ринку льону // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. — 2011. — № 168. Ч. 2. — С. 148—152.
 5. Статистичний щорічник "Сільське господарство Львівської області" за 2010 рік / Головне управління статистики у Львівській області. — Львів, 2011. — 224 с.
 6. Чурсіна Л.А. Основи фундаментальних досліджень комплексної переробки луб'яних культур: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.А. Чурсіна, К.М. Клевцов, Є.О. Калінський. — Херсон: ВКФ "СТАР" ЛТД, 2009. — 172 с.
 7. Офіційний веб-сайт. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: ukrstat.gov.ua
- Стаття надійшла до редакції 14.12.2012 р.*